

Dr hab. Joanna Rokita-Jaśkow, prof. UKEN
Instytut Filologii Angielskiej

Kraków 27.05. 2025

RECENZJA OSIĄGNIĘĆ NAUKOWYCH W POSTĘPOWANIU HABILITACYJNYM DR KATARZYNY PAPAJ

(Sporządzona zgodnie z art. 221 ust. 8 pkt.2 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce (Dz. U. z 2021 r. poz. 478 z późn. zm.)

1. Sylwetka Habilitantki

Pani dr Katarzyna Papaja ukończyła studia magisterskie na kierunku filologia angielska i uzyskała tytuł zawodowy magistra w Uniwersytecie Jagiellońskim w roku 2003 r. Następnie w latach 2004-2009 była słuchaczką studiów doktoranckich na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Śląskiego, które zwieńczone zostały obroną w 2011 r. rozprawą doktorską pt. *A Qualitative Evaluation of Content and Language Integrated Learning (CLIL) in Polish Secondary Education*. Promotorem rozprawy była prof. dr hab Maria Wysocka, a recenzentami prof. dr hab Dieter Wolff i prof. dr hab Janusz Arabski. Habilitantka ukończyła także studia podyplomowe z zarządzania w Szkole Głównej Handlowej w roku 2004 , a także Studium Nauk Amerykańskich w 2001r.

Pani Doktor Papaja posiada bogate doświadczenie zawodowe. Była zatrudniona w szesnastu instytucjach edukacyjnych w kraju , a nawet za granicą, jako nauczyciel i lektor języka angielskiego, dyrektor metodyczny i wykładowca uczelni wyższych (w tym na stanowiskach badawczo-dydaktycznych i /lub dydaktycznych w Akademii WSB w Dąbrowie Górniczej, Wyższej Szkole Europejskiej w Krakowie, PWSZ w Koninie, Uniwersytecie Ignatianum, WSZIOP w Katowicach). Dopiero od 2019 roku pracuje ona jako adiunkt badawczo-dydaktyczny w Instytucie Językoznawstwa Uniwersytetu Śląskiego.

Uważam, że zatrudnienie w tak wielu podmiotach można uznać za spełnienie ustawowych wymagań prowadzenia badań naukowych w więcej niż jednej uczelni (por. pkt. 3, art. 219 Ustawy).

2. Ocena dorobku naukowo-badawczego

2.1. Podstawowe osiągnięcie naukowe

Jako główne osiągnięcie naukowe we wniosku o wszczęcie postępowania Habilitantka wskazuje monografię autorską zatytułowaną: *A Reflective CLIL Teacher: A way to enrich the CLIL Teaching Professional Practice in the Polish Context* (2021) wydaną przez Wydawnictwo Brill. W tym miejscu chcę zaznaczyć, że publikacja ta, mimo iż wydana w prestiżowym wydawnictwie, nie była recenzowana, w czym można upatrywać źródła pewnych niedociągnięć, których można było uniknąć, gdyby manuskrypt przed publikacją został poddany dodatkowej ocenie. Można domniemywać, że recenzowana była propozycja książki (ang. *book proposal*).

Przedstawiona do oceny monografia traktuje o przygotowaniu i doskonaleniu zawodowym nauczycieli kształcenia przedmiotowo-językowego (CLIL) lub też inaczej „edukacji dwujęzycznej”. Wybór tematu monografii habilitacyjnej uważam za adekwatny do zainteresowań dr Papai. Stanowi niejako podsumowanie jej dotychczasowej drogi naukowej. Ponadto, o ile mi wiadomo, w Polsce nikt inny nie zajmuje się kształceniem przedmiotowo-językowym w tak obszernym zakresie i nie posiada tak wielu publikacji na ten temat, co niewątpliwie czyni dr Papaję ekspertką w tej tematyce.

Monografia liczy 239 stron i składa się z 5-ciu rozdziałów: 2 teoretycznych i 3-ech rozdziałów empirycznych. Rozdział pierwszy przedstawia koncepcję refleksji jako narzędzia budującego warsztat dydaktyczny i wiedzę nauczycieli w ogóle. Autorka przytacza klasyczne koncepcje i modele refleksji Dewey’a (1910, 1933), Kolba (1984), Schoena (1983), Korthagena (2004), by wymienić najważniejsze. Z przeglądu tego można wywnioskować, że Habilitantka posiada obszerną wiedzę w tym zakresie. Za pewne novum uważam dostrzeżenie roli wartości i emocji w procesie refleksji. Tym czego mi brakuje jest własne krytyczne odniesienie się do przedstawionych koncepcji oraz określenie, w jaki sposób odnoszą się one konkretnie do nauczyciela CLIL w odróżnieniu od pozostałych nauczycieli. Przykładowo Habilitantka omawia odmianę refleksji, jaką jest społeczna rekonstrukcja Gore i Zeichner (1991), nie dodając, jak widzi jej rolę w kształtowaniu tożsamości nauczyciela CLIL. Nie jest też jasne, w jaki sposób emocje wpływają na wiodący charakter refleksji i w konsekwencji na opracowywany profil nauczyciela.

Rozdział drugi charakteryzuje cechy nauczyciela CLIL w oparciu o dostępne wyniki badań i w odniesieniu do modelu 4C (Coyle i in., 2010). Omówiono także inne aspekty związane z pracą nauczyciela, np. trudności w doborze odpowiednich materiałów dydaktycznych oraz aspekty polskiej legislacji w zakresie kształcenia nauczycieli CLIL. Habilitantka przedstawia także kierunki badań prowadzonych wśród nauczycieli CLIL. W tym względzie oczekiwałabym jednak większego uszczegółowienia przytaczanych

badan, przedstawienia ich wyników wraz z określeniem luki badawczej, które planowane badanie Habilitantki miało na celu uzupełnić.

Rozdział trzeci przedstawia opis badania pilotażowego/wstępnego, mającego na celu weryfikację postawionych hipotez i, jak pisze Habilitantka w autoreferacie 'sformułowanie właściwych pytań badawczych oraz określenie cech charakteru dominujących wśród nauczycieli CLIL". Wydaje się, że cel ten został osiągnięty, gdyż w badaniu głównym Autorka zdecydowała się na pewne modyfikacje ankiety i bardziej dogłębną analizę oraz badanie jakościowe, choć brakuje mi wyjaśnienia, dlaczego Autorka zdecydowała się na badanie cech charakteru i emocji nauczycieli CLIL, na czym polega waga i specyfika tego badania.

Rozdział czwarty przedstawia badanie właściwe po pewnych modyfikacjach tj. badanie ankietowe, którego wyniki Autorka poddała szczegółowej analizie statystycznej, znajdując korelacje pomiędzy wybranymi zmiennymi osobowościowymi a doświadczeniem w nauczaniu. Rozdział 5-ty stanowi podsumowanie projektu badawczego, którego celem było wypracowanie profilu nauczyciela CLIL w toku refleksji nad doświadczeniem nauczania.

Jeśli chodzi o ocenę monografii, do jej zalet zaliczam :

- fakt, iż jest to pierwsza monografia w Polsce traktująca o specyfice nauczania przedmiotowo-językowego i przygotowania nauczycieli w tym zakresie. Koncepcja ta wciąż nie znajduje uznania u decydentów odpowiedzialnych za przygotowanie nauczycieli w tym zakresie. Nauczyciele przedmiotu najczęściej legitymują się certyfikatem znajomości języka na poziomie zaawansowanym, rzadziej mają dodatkowe wykształcenie filologiczne, tak więc mogą również nie posiadać odpowiedniej wiedzy dydaktycznej nt. nauczania nie tylko treści przedmiotowych, ale i języka. Monografia ta wypełnia więc częściowo lukę w polskich badaniach nad tym zagadnieniem.
- skupienie się na nauczycielach edukacji dwujęzycznej – grupie nauczycieli stosunkowo rzadko badanej, szczególnie w Polsce, pracujących na różnych etapach edukacji
- dostrzeżenie, że na refleksyjność nauczyciela wpływają odczuwane emocje, wartości i osobowość nauczyciela, a następnie zbadanie tych hipotez w badaniu empirycznym
- próba scharakteryzowania profilu nauczyciela CLIL
- poprawność i gęstość treści merytorycznych w części teoretycznej
- jasne przedstawienie poszczególnych faz badania zgodnie z formatem IMRAD (ang. *Introduction, Methodology, Results, Discussion*),
- transparentne omówienie stosowanych narzędzi zbierania i analizy danych
- informacja o etycznych aspektach badania
- zastosowanie zarówno badania ilościowego, w tym statystyk inferencyjnych, jak i technik jakościowych, tj. wywiadu oraz dzienniczka samoobserwacji

- o syntetyczne zestawienie danych uzyskanych w toku wywiadu, dotyczących przyczyn i źródeł doświadczeń wpływających na stosunek do nauczania metodą CLIL (Tab. 4.13), metod i technik stosowanych w tym podejściu (Tab. 4.14), wykorzystywanych pomocy i materiałów (Tab. 4.14), sposobów oceniania (Tab. 4.16), sposobów współpracy z innymi nauczycielami (Tab. 17) sposobów doskonalenia zawodowego (Tab. 4.18) oraz oczekiwań (Tab. 4.19), które znacznie ułatwiają orientację w prezentowanych wynikach i stanowią cenne źródło informacji nt. specyfiki nauczania w podejściu CLIL.

Moje zastrzeżenia budzą następujące kwestie:

- o Brak powiązania pomiędzy treściami rozdziału pierwszego i drugiego, tj. w jaki sposób kształcenie refleksji wpływa na (samo)doskonalenie się nauczycieli CLIL. Nie wiadomo, czy i w jaki sposób różnią się oni pod tym względem od pozostałych nauczycieli. W badaniu empirycznym Habilitantka nie bada skuteczności (auto)refleksji w doskonaleniu zawodowym. Wydaje się, że refleksja stanowi jedynie źródło danych nt. doświadczanych emocji w pracy – jest więc techniką zbierania danych jakościowych. Nie jest też dla mnie jasne, dlaczego Habilitantka zdecydowała się zbadać cechy osobowości nauczyciela CLIL i wyznawane wartości (ang. *virtues*), stosunek do nauczania, emocje oraz oczekiwania. Jeśli to afektywna strona zawodu nauczyciela miała być zbadana, należało o te treści wzbogacić część teoretyczną rozprawy, a także zmodyfikować jej tytuł.
- o Brak zaakcentowania specyfiki nauczania CLIL w kontekście polskim. Mimo, że obiecuje to tytuł monografii, a samo badanie było przeprowadzone w Polsce, nie znajdujemy informacji ani podsumowania nt. różnic w zastosowaniu tego podejścia w Polsce i np. Hiszpanii. Brakuje omówienia wyników badania w odniesieniu do polskiego kontekstu społeczno-kulturowego i stosownej legislacji w zakresie kształcenia nauczycieli, podstawy programowej, kształcenia nauczycieli itp. Tym samym opisane wyniki pozostają niejako w próżni.
- o Brak cytowania osiągnięć polskich badaczy, w szczególności w odniesieniu do tzw. refleksyjnego modelu kształcenia nauczycieli. Wiele badań w tym zakresie zostało przeprowadzonych przez badaczy macierzystej uczelni Habilitantki. Dziwi więc fakt ich nieznajomości. Są to prace np. Gabryś-Barker (2012), Wysockiej (2003), Kiliańskiej-Przybyło (2009), a także badaczy z innych ośrodków np. Werbińskiej (2004, 2009), czy Michońskiej-Stadnik (2013). Pominięcie prac tych badaczy w zakresie kształcenia nauczycieli języków obcych sprawia złudne wrażenie, że Pani dr Papaja jako pierwsza zwróciła uwagę na refleksyjny model kształcenia nauczycieli, a tak nie jest. Jest to model od dawna już znany i szeroko stosowany. Nie sędzę, żeby kształcenie nauczycieli języka i/lub innych przedmiotów odbiegało znacznie od kształcenia nauczycieli CLIL. W tym miejscu warto by było zaznaczyć, że refleksja stanowi podstawę tzw. konstruktywistycznej teorii uczenia się, w tym w zdobywaniu umiejętności nauczania.
- o Oparcie kwestionariusza na dość starym instrumencie Dewey'a (1933) oraz skalach Roger'a (2002) i skali wartości Gordon'a (2009). Instrumenty te opracowane zostały do badań wśród wszystkich nauczycieli

ogółem, a nie nauczycieli CLIL w szczególności; szkoda, że badaczka nie pokusiła się o stworzenie własnego kwestionariusza w oparciu o wyniki badań prowadzonych wśród nauczycieli CLIL. Nie jest również dla mnie jasnym, dlaczego zdecydowała się ona badać wartości, tj. ciekawość, pokorę, odwagę, wytrwałość itp. Można poddać w wątpliwość, czy charakter nauczyciela i wyznawane wartości stanowią o kompetencjach nauczyciela CLIL.

- o Brak pogłębionej dyskusji/omówienia wyników w kontekście innych badań i polskiej rzeczywistości edukacyjnej.
- o Brak opracowania modelowego profilu nauczyciela CLIL: nie jest jasne, co Autorka rozumie przez opracowania profilu nauczyciela CLIL, czy opisanie istniejącego stanu rzeczy, czy raczej modelu kompetencji, umiejętności itp., które nauczyciel CLIL powinien posiadać. Wydaje się, że badaczka opisuje wycinek rzeczywistości, jednak nie wysuwa ogólnych wniosków/nie proponuje modelu kompetencji, jakie nauczyciel CLIL powinien posiadać.

Reasumując, uważam, że monografia posiada pewne niedostatki, które wskazują dla udoskonalenia przyszłego warsztatu badawczego i publikacyjnego Habilitantki. Mimo to należy uznać, że monografia przedstawia pewne nowatorskie założenia, zrealizowane w projekcie badawczym i tym samym mieści się w ramach kryteriów, jakie są stawiane rozprawom habilitacyjnym. Z tego względu ogółem oceniam ją **pozytywnie**.

2.2. Ocena pozostałych osiągnięć naukowych.

Habilitantka ogółem opublikowała 57 prac naukowych (w tym 41 po uzyskaniu stopnia doktora). Są to 3 monografie (w tym monografia habilitacyjna), 16 artykułów w czasopiśmie polskich i zagranicznych), 33 rozdziały w pracach zbiorowych, 4 monografie wieloautorskie współredagowane i 1 recenzję. Pod względem ilościowym dorobek ten jest znaczny. Nie biorę pod uwagę prac będących w druku, gdyż ocenie podlegają tylko prace opublikowane. Tematyka tychże prac dotyczy zintegrowanego kształcenia przedmiotowo-językowego (CLIL), nauczyciela języków obcych, miejsca ucznia w środowisku klasowym.

Pod względem jakościowym na uwagę zasługują szczególnie te artykuły, które przedstawiają wyniki szeroko zakrojonych badań, często w kontekście międzynarodowym, nad czynnikami wpływającymi na uczących się w podejściu CLIL np. badanie motywacji uczących się w podejściu CLIL (Papaja i Rojczyk, 2013; Papaja, Can i Rojczyk, 2016), badanie lęku językowego w klasie CLIL (Papaja, 2019), wysiłku, oczekiwań studentów (Papaja, 2021), badanie stosunku uczących się do podejścia CLIL w edukacji uniwersyteckiej (Papaja, 2012; Papaja, 2023, badanie wypalenia zawodowego nauczycieli CLIL w Polsce i Turcji (2019). Warto zauważyć, że badania te wymagały zebrania wielu danych, od respondentów

z różnych krajów, a uzyskane dane poddawano analizie statystycznej. Na uwagę zasługuje także fakt opracowania dwóch raportów nt. stanu edukacji dwujęzycznej w Polsce (Marsch i in., 2008; Czura, Papaja i Urbaniak, 2009) jeszcze przed uzyskaniem stopnia doktora. Istotny walor dydaktyczny posiada także monografia z 2019 r. opracowana we współpracy z Barbarą Muszyńską i wydana w wydawnictwie PWN. Habilitantka jest autorką lub współautorką szeregu pomniejszych badań wykorzystujących także analizę jakościową tj. dzienników, wywiadów, analizę dyskursu.

Wiele z prac Habilitantki powstało we współautorstwie, co świadczyć może o dobrej umiejętności współpracy. Można zauważyć, że Habilitantka dobrze się czuje pracując w szeroko zakrojonych międzynarodowych projektach. Liczba badań i publikacji, w których Habilitantka wzięła udział pozwalają sądzić, że jest ona przygotowana do prowadzenia samodzielnej pracy naukowej.

3. Działalność dydaktyczna, organizacyjna, popularyzatorska.

W świetle wspomnianej Ustawy ww. działalność nie podlega ocenie, jednak warto podkreślić, że Habilitantka jest rozpoznawalną badaczką w polskim środowisku naukowym, głównie z powodu aktywnego uczestnictwa w licznych konferencjach naukowych (aż 92!), w tym 32 za granicą na takich prestiżowych konferencjach jak BAAL (2012), AILA (2008), Psychology of Language Learning (2014, 2022, 2024), a także dzięki własnym przedsięwzięciom organizacyjnym. Doktor Papaja była członkiem komitetów organizacyjnych aż 17 konferencji naukowych, często we współpracy międzynarodowej.

Ponadto w różnych miejscach pracy pełniła odpowiedzialne funkcje kierownicze, np. kierownika Katedry Badań nad Uczeniem się i Nauczaniem Języków Obcych PWSZ w Koninie, funkcję prodziekana ds. kierunku Filologia Angielska oraz Lingwistyka dla Biznesu w Wyższej Szkole Europejskiej, koordynatorem programu Erasmus + (2018-2023) w UŚ. Obecnie jest członkiem Rady Naukowej Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Pełniła i pełni szereg innych funkcji członkowskich w komisjach. Była konsultantem i recenzentem egzaminów dla Centralnej Komisji Egzaminacyjnej, a obecnie pełni funkcję eksperta Centralnej Komisji Akredytacyjnej (PKA). Jest ona także aktywną recenzentką wielu prestiżowych czasopism międzynarodowych.

Habilitantka jest także zaangażowanym dydaktykiem. Prowadzi szereg przedmiotów specjalistycznych z glottodydaktyki i akwizycji języka obcego, brała udział w ministerialnym programie Masters of Didactics w latach 2020-2022 oraz stażu naukowym w Uniwersytecie w Warwick. W macierzystej uczelni wypromowała 112 prac licencjackich i 34 prace magisterskie. Angażuje się także w prace Centrum Dydaktyki Akademickiej UŚ. Opracowała kilka publikacji dla nauczycieli np. *Poradnik – Repetytorium Maturzysty*, czy wspomnianą już monografię dla nauczycieli CLIL (z B. Muszyńską, 2019). Prowadzi szkolenia dla nauczycieli i kadry akademickiej (PŚ, UŚ). Brała udział w dwóch projektach

międzynarodowych: jednym telekolaboracyjnym oraz jednym z programu Erasmus +. Wszystkie te fakty wskazują na wyróżniającą się aktywność Habilitantki na polu organizacyjnym i dydaktycznym.

4. Wniosek.

Biorąc pod uwagę ocenę głównego osiągnięcia naukowego (tj. monografii), jak i pozostałego dorobku naukowego dr Katarzyny Papai stwierdzam, że stanowi on znaczny wkład w rozwój dyscypliny językoznawstwo i w związku z tym, spełnia ona wymagania określone w art. 219 ust. 1 pkt.2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce. Tym samym popieram wniosek dr Katarzyny Papai o nadanie jej stopnia doktora habilitowanego nauk humanistycznych w dyscyplinie językoznawstwo.

Jolanta Polubińska-Jaskó